FTI

XALQARO SOLIQ ŞAFFOFLIGI

2026-yil 5-noyabr · IHTT hisobotining tahliliy sarhi

Özbekistonda soliq şaffofligi: IHTTning asosiy xulosalari

IHTT Global forumi ilk bor Özbekistonning sörov asosida soliq ma'lumotlarini almaştirış böyiça xalqaro standartga rioya etişini töliq baholadi. Mamlakatga **Largely Compliant** — «standart talablariga katta darajada muvofiq» reytingi berildi.

95%

kelib tugagan sörovlarning 90 kun içida bajarilgan qismi

230 ta sörov

2022-2025-yillarda 25 ta xorijiy hamkordan kelib tuşgan

159 ta yurisdiksiya

Köp tomonlama konvensiya imzolangandan keyingi ma'lumot almaşiş tarmoqning potensial qamrovi

Baholaş Özbekistonda soliq ma'lumotlarini xalqaro almaşiş mexanizmi amalda işlayotganini tasdiqlaydi. Şu bilan birga, hisobotda mulkdorlar va benefitsiar mulkdorlar haqidagi ma'lumotlarda, ayrim bank ma'lumotlaridan foydalaniş imkoniyatida hamda içki tartib-taomillarni taşkil etişda jiddiy boşliqlar aniqlangan.

Nimalar baholandi?

Sörov asosida ma'lumot almaşiş (*Exchange of Information on Request* — **EOIR**) standarti davlat yuridik va benefitsiar mulkdorlar haqidagi ma'lumotlar mavjudligini ta'minlay olişi, buxgalteriya va bank ma'lumotlarini olişi, ularni xorijiy soliq organiga yuborişi, maxfiylikni saqlaşi hamda sörovlarni öz vaqtida körib çiqişi mumkinligini tekşiradi.

> **Muhim:** hisobot sörov asosida ma'lumot almaşişni baholaydi. U Özbekistonning CRS standarti böyiça moliyaviy hisobvaraqlar haqidagi ma'lumotlarni avtomatik almaşişga tayyorligini baholamaydi.

Standartning önta elementi böyiça baholar

Element	Yönaliş	Baho
A.1	Mulkdorlar va benefitsiar mulkdorlar	Qisman muvofiq
A.2	Buxgalteriya ma'lumotlari	Katta darajada muvofiq
A.3	Bank ma'lumotlari	Katta darajada muvofiq
B.1	Ma'lumot olış vakolatlari	Katta darajada muvofiq
B.2	Xabardor qiliş va şikoyat qiliş	Muvofiq
C.1	Xalqaro-huquqiy vositalar	Muvofiq
C.2	Ma'lumot almaşiş böyiça hamkorlar qamrovi	Muvofiq
C.3	Maxfiylik	Katta darajada muvofiq
C.4	Soliq tölovçilarning huquqlari va kafolatlari	Muvofiq
C.5	Ma'lumot almaşişning amaliy samaradorligi	Katta darajada muvofiq

Özbekiston standartning törtta elementiga töliq, beşta elementiga esa katta darajada muvofiq. Yagona «qisman muvofiq» bahosi mulkdorlar va benefitsiarlar haqidagi dolzarb ma'lumotlarning mavjudligiga taalluqli.

Kuçli jihatlar

Javoblarning tezkorligi

2022-yil 1-apreldan 2025-yil 31-martgaça Özbekiston 25 ta hamkordan 230 ta sörov qabul qildi. Sörovlarning qariyb **95 foizi 90 kun içida bajarilgan**. Şuningdek, mamlakat xorijiy soliq organlariga özi ham 382 ta sörov yuborgan.

Xalqaro tarmoqning kengayişi

Köp tomonlama huquqiy vositaga qöşilişdan oldin tarmoq qariyb 56 ta hamkorni qamrab olgan. 2026-yil iyul oyida Soliq masalalarida özaro ma'muriy yordam körsatiş tögrisidagi konvensiya imzolangandan söng potensial qamrov **159 ta yurisdiksiya**.

Benefitsiar mulkdorlar haqidagi ma'lumotlarni oşkor etişning joriy qilinişi

2022-yildan kompaniyalar, şirkatlar va kooperativlar öz benefitsiar mulkdorlarini aniqlaşi va ular haqida ma'lumot taqdim etişi şart. IHTT buni muhim institutsional takomillaşuv deb baholaydi.

Asosiy boşliq — mulkdorlar haqidagi ma'lumotlar

A.1 elementi eng past bahoni olgan. IHTT davlat reyestridagi ma'lumotlarni yangilaş ustidan nazorat yetarli emasligi, ilgari kiritilgan ma'lumotlar töliq tekşirilmagani va faoliyat yuritmayotgan yuridik şaxslar soni köp ekanini qayd etadi.

Şirkatlar, trastlar, şunga öxşaş tuzilmalar, nominal mulkdorlar va murakkab köp boğinli tuzilmalar uçun benefitsiarlarni aniqlaş qoidalari hali töliq emas. Ma'lumotlarni taqdim etmaslik yoki öz vaqtida yangilamaslik uçun sanksiyalar va nazorat ham yetarli darajada rivojlanmagan.

Buxgalteriya va bank ma'lumotlari

Standart asosiy ma'lumotlarni kamida beş yil saqlaşni talab qiladi. IHTT taşkilot faoliyati tugatilgandan keyin buxgalteriya hujjatlarini, bank tugatilgandan keyin bank ma'lumotlarini, şuningdek, jinoiy daromadlarni legallaştiriş va terrorizmni moliyalaştirişga qarşi kurasiş subyekti faoliyati tugagandan söng benefitsiarlar haqidagi ma'lumotlar hamda mijozni tekşiriş materiallarini saqlaşda boşliqlar aniqlagan.

Soliq organlari odatiy bank ma'lumotlarini söraşi mumkin, biroq banklar jinoiy daromadlarni yuvişga qarşi kurasiş tartib-taomillari doirasida yigadigan, jumladan, hisobvaraqlarning benefitsiar mulkdorlariga oid ma'lumotlardan töliq foydalana olmaydi.

Soliq organlarining vakolatlari va sanksiyalar

Soliq kodeksi ma'lumot olış böyiça keng huquqlar beradi, biroq aynan xalqaro sörovlarni bajariş vakolatlari yetarli darajada aniq ifodalanmagan. IHTT EOIR maqsadlari uçun zarur har qanday ma'lumotni olişning aniq içki huquqiy asosini mustahkamlaşni tavsiya etadi.

Yana bir e'tiroz ma'lumotni keçiktirib taqdim etiş yoki taqdim etişdan baş tortiş uçun tuşunarli va mutanosib pul jarimalari mavjud emasligiga taalluqli. Bank hisobvaraği böyiça operatsiyalarni töxtatib turiş imkoniyati esa uning amalda qöllanilişi va mutanosibligi nuqtayi nazaridan savollar tuğdiradi.

Maxfiylik va axborot xavfsizligi

Mamlakatda soliq sirini saqlaşning umumiy kafolatlari amal qiladi, biroq içki tartib-taomillar yetarli darajada rasmiylaştirilmagan. Hisobotda alohida yöriqnoma yöqligi, xodimlarning öquv bilan töliq qamrab olinmagani va ma'lumotlarni tarmoqdan ajratilgan kompyuterga köçiriş uçun USB-xotiradan foydalaniliği qayd etilgan. Bunday yondaşuv tarmoq bilan boğliq ayrim xavflarni kamaytiradi, biroq köçma xotira qurilmasiga ruxsatsiz kiriş xavfini saqlab qoladi.

Ma'lumot almaşişni taşkil etiş

Baholaş vaqtida kelib tuşgan va yuboriladigan sörovlar bilan amalda Soliq qömitasining Xalqaro soliq munosabatlari departamentidagi bir nafar xodim işlagan. 2023-yildagi kadrlar özgarişlari uçta kiruvchi sörovning keçikişiga olib kelgan.

Bosqiçlar muddatlari, bölinmalar hamkorligi tartibi, javoblar sifatini nazorat qiliş, xodimlar almaşganda işlarni topşiriş va hamkorlarni xabardor qiliş qoidalarini belgiloçi tasdiqlangan yöriqnoma ham bölmagan.

Agar yakuniy javobni 90 kun içida taqdim etiş imkoni bölmasa, hamkorga sörov holati haqida xabar beriş zarur. Özbekiston bunday xabarnomalarni tegişli holatlarning atigi **18 foizida**.

Ustuvor tavsiyalar

1. Davlat reyestrlarini mustahkamlaş
Yuridik mulkdorlar haqidagi ma'lumotlarni tekşiriş, yangilab boriş va nazorat qilişni ta'minlaş.

2. Benefitsiar mulkdorlik tizimini rivojlantiriş
Şirkatlar, trastlar, nominal va köp bosqiçli tuzilmalar uçun yagona qoidalarni belgilaş.

3. Maxfiylikni kuçaytiriş
Himoyalangan raqamli ma'lumot almaşiş, kirişni nazorat qiliş, amallar jurnalini yuritiş va xodimlarni öqitişni joriy qiliş.

4. EOIRni institutsional jihatdan mustahkamlaş
Ixtisoslaştirilgan bölinma taşkil etiş va sörovlarni körib çiqiş böyiça yöriqnomani tasdiqlaş.

Asosiy xulosa

Özbekistonda soliq ma'lumotlarini xalqaro almaşiş mexanizmi işlamoqda va yuqori tezkorlikni namoyon etmoqda. Keyingi bosqiç — mulkdorlar haqidagi ma'lumotlar sifatini oşiriş, banklarning pul yuvişga qarşi kurasişga oid AML ma'lumotlaridan foydalanişni ta'minlaş, soliq organlari vakolatlarini aniqlaştiriş va barqaror, himoyalangan EOIR tizimini yaratiş.

IHTTning rasmiy hisobotini oçiş

Manba: IHTT (2026), *Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes: Uzbekistan 2026 (Second Round)*. Material IHTT Global forumining rasmiy hisoboti asosida tayyorlangan.